

СЕМАНТИЧНІ АСПЕКТИ ІМПЛІЦИТНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ЯК ВПЛИВОВОГО ІНСТРУМЕНТУ НОВИХ МЕДІА (НА МАТЕРІАЛІ ПОПУЛЯРНОГО ПОДКАСТУ)

Дослідження присвячено аналізу використання імпліцитної інформації як засобу мовленнєвого впливу на матеріалі подкасту «Леся Українка – генійка і кокетка, а не велика нещасна хвора» з ютуб-каналу «Шева, Леся і Франко». З'ясовано, як імпліцитність впливає на адресата, використовуючи різноманітні мовні ресурси. Результати опитування дозволяють дійти висновку, що радянські міфи поступово зникають зі свідомості українців щодо української літератури. Зокрема, постать Лесі Українки сприймається переважною більшістю як генійка і кокетка, а не велика нещасна хвора.

Ключові слова: імпліцитна інформація; блогосфера; Леся Українка; подкаст; українська література.

Експерти з маркетингу постійно шукали найкоротший шлях до свідомості клієнтів під час створення ютуб-блогу. Залежно від поставленої мети комунікації можна використовувати широкий спектр стратегій впливу. Кожна з них має досить складну структуру і потребує особливої уваги. Саме тому в нашій роботі більш детально розглянуто один із засобів, який може вплинути на свідомість потенційних споживачів, а саме наїмпліцитну інформацію в семантичній структурі повідомлень (блогів). Отже, стаття присвячена аналізу використання імпліцитної інформації як засобу мовленнєвого впливу в нових медіа.

Метою дослідження було з'ясування того, наскільки ефективно використовується імпліцитна інформація у текстах подкасту «Леся Українка – генійка і кокетка, а не велика нещасна хвора» з ютуб-каналу «Шева, Леся і Франко», і в якому вигляді її необхідно подавати. Об'єктом постала семантична структура висловлювань, що виокремлено з тексту досліджуваного блога. Предмет – інтерпретативний аналіз імпліцитної інформації, її впливового потенціалу. Матеріалом дослідження послуговувала блогосфера з подкастами, які стали важливими складовими сучасної медіа-культури, сприяючи свobodному обміну думками та зміцненню соціокультурного простору. Через блогосферу виражаються унікальний стиль і культура, які виникли з роками існування в мережі. Фактичним матеріалом послуговували висловлювання, які були вилучені з подкасту під назвою «Леся Українка – генійка і кокетка, а не велика нещасна хвора» з ютуб-каналу «Шева, Леся і Франко».

Існує два способи передачі інформації під час спілкування: експліцитний (чітко виражене повідомлення, яке комунікант сприймає з оперттям на значення та зміст мовної одиниці) та імпліцитний (свідомо чи несвідомо прихована інформація, яка здатна досягати очікуваних чи

несподіваних, позитивних чи негативних результатів, завдяки маніпулятивному впливу мовних ресурсів на адресата) [5, с. 273].

Дж. Р. Серль зазначав, що «часто у живому мовленні існує прірва між тим, що речення означає буквально як елемент природної мови, і тим, що мовознавець має на увазі, промовляючи речення в певному контексті» [2, с. 23].

Імпліцитна інформація, через свій «прихований» характер повідомлення, безумовно, є найефективнішим засобом впливу на аудиторію, оскільки для адресата та інформація, яку він самостійно інтерпретує з тексту, не підлягає спростуванню.

Зауважимо, що існування широкого кола трактувань поняття імпліцитності говорить про те, як багато аспектів цього явища досліджені не повністю, а широкий спектр методів аналізу свідчить про відсутність єдиної концепції імпліцитності. В. Г. Багдасарян стверджує, що він одним з перших звернув увагу на проблему імпліцитності: «...імпліцитне існує так само реально, як і експліцитне, але існує не на поверхні, а в глибині мови, як нижній, прихований шар змісту. Імпліцитне, таким чином, є опосередкована (експліцитним та іншими факторами) форма вираження думки мовою, воно є дещо несамостійне, залежне, похідне» [цит. за 4, с. 29].

Нещодавно в Україні популяризувався нова форма введення блогу, а саме подкаст. Подкаст – це серія аудіофайлів, об'єднаних певною ідеєю та розповсюджених через Інтернет. Це ток-шоу, що нагадують радіопередачі, лекції, дебати, інтерв'ю чи просто бесіди. Якщо наявний відеоформат, то він відіграє другорядну роль і зовсім не є обов'язковим для розуміння основного змісту. Подкастер або подкастерка – це автор/ка подкасту [9].

Розвиток українських подкастів має недовгу історію, але зараз вони активно набирають популярність, особливо після 2022 року, коли українці почали активніше сепаруватися від ворожого медіасвіту, з жагою пізнаючи своє українське, і дедалі розвивати власне середовище. Аудіопрограма є яскравим прикладом тенденції до заохочення українського середовища до культурного контенту та підвищення загальноосвітньої компетенції і обізнаності.

Зазначимо, що ютуб-канал з подкастами «*Шева, Леся і Франко*» існує ще з 2016 року, проте сама серія підкастів була розпочата лише рік тому. Канал був заснований подружжям «не літературознавців» Дариною Романською і Андрієм Богдановичем, де вони говорять про українських класиків з метою «розбронзувати» їх, зменшивши прірву між звичайною людиною і неосяжними «пам'ятниками» української літератури. Канал налічує 16 випусків тривалістю 35–50 хвилин, аудиторію в 16,1 тис. підписників і сумарно 345 019 тис. переглядів.

Основна ідея подкасту полягає в пропаганді класиків української літератури. Трансляція ідей здійснюється, зазвичай, двома засобами – експліцитно та імпліцитно. Втім, припускаємо, що тут є наявним результат пропаганди, на який ми надаватимемо власні контрпропагандистські смисли. Адже в тексті неодноразово зазначається про присутність образи у зв'язку з радянською несправедливістю, викривленою оцінкою і гнобленням української культури в цілому, й літератури, зокрема.

Необхідно підкреслити, що автори подкасту висувують основну ідею про те, що «*Леся Українка* таки українська «*Шекспіриня*», талант з великої літери і закликають всіх обнулити

своє враження щодо письменниці станом на зараз і наново поглянути на неї свіжим оком». Блогери наводять аргументи і факти, які, на їх погляд, могли б довести їх судження і змінити стереотипні думки аудиторії, які виникали під впливом радянського суспільства.

Зауважимо, що акцент робиться на експліцитній інформації – радянські міфи щодо української літератури треба спростовувати, вони дають хибне уявлення про наших великих класиків. Наведемо декілька прикладів висловлювань, де це стверджується експліцитно й/або які імплікатури виводяться:

1. *«Якою насправді була Леся»* наявна пресупозиція: ‘люди не знають, яка справжня Леся Українка; та інформація, що в них наявна, є недостовірною й хибною’.
2. *«Напічкана советськими міфами»* – *міф – щось вигадане, неіснуюче, фантастичне [10]. Імплікатурою є ‘наявність хибних уявлень про українську літературу, нав’язану радянським суспільством.’
3. *«Я б хотіла, щоб всі знали, що Леся Українка це...»* містить імплікатуру, що ‘подкастерка пропагує той образ Лесі Українки, який би вона хотіла, щоб існував у свідомості людей; пропонує відмовитися від радянського міфу, отже створити новий’.
4. *«Чітко і ґрунтовно розказати вам, що не так із нашими уявленнями»* припускається пресупозиція: ‘з нашими уявленнями щось не так’.
5. *«Окрім співчуття у нас це більше нічого не викликає»*, де припускається наявність наступних пресупозицій: ‘у нас є співчуття’; ‘у нас мало б ще щось виникнути, але не виникає’.

Звернемо увагу, що імплікатурою назви подкасту є те, що мовець має на меті переконати адресата, який дотепер мав сумніви, чи є Леся Українка генійкою і кокеткою, що це є фактом; і спростувати базові знання з української літератури (які, можливо, наявні в них ще з минулого радянського навчання) в свідомості слухачів щодо Лесі, яка не є «величною нещасною хворою».

Для того, щоб дослідити, чи справді радянські міфи продовжують існувати у свідомості українців щодо української літератури і дають хибне уявлення про наших великих класиків, звернемося до вільного асоціативного експерименту. Вільний асоціативний експеримент є досить простим і водночас ефективним засобом досліджень у різних наукових сферах. Він дає «живий» матеріал для побудови асоціативних полів певних понять, реконструкції фрагментів мовної та концептуальної картин світу. Ціль цього експерименту – перевірити, з чим українці асоціюють постать Лесі Українки, проаналізувати фонові знання, ставлення інформантів стосовно письменниці.

Експеримент включав у себе проходження опитування інформантами (асоціації) та надання відповідей на запитання з вже наявними / власними варіантами вибору. Відбір інформантів: громадяни України віком до 25 років, які вже виховувалися в пострадянському суспільстві та віком більше 35 років, в яких, як ми і перевіримо, наявні стереотипи стосовно Лесі Українки, створенні за період радянського навчання.

Варто зазначити, що за віковою категорією і рівнем освіти всі інформанти були поділені відносно однаково (вік: до 25 років – 47,5%, від 35 років – 52,5%; освіта: вища – 52,5%, неза-

кінчена вища – 47,5%). Отже, більша частина опитуваних відповіла, що захоплюється постаттю Лесі Українки і їй подобається її творчість (72,5%). Важливим є те, що 47,5% вважають Лесею Українкою генійкою і кокеткою, і лише 27,5% – великою нещасною хворою.

Стосовно ставлення до Лесі Українки зараз і порівняно з інформацією, яка була надана респондентам під час навчання в школі, відповіді розділилися навпіл (так – 47,5%, ні – 52,5%). Більш ніж половина відповідачів ніколи не чули про серію подкастів «Шева, Леся і Франко» (55%); знали про канал – 25%, і чули, але не дивились – 20%. Також 75% респондентів взагалі не слухали подкаст під назвою «Леся Українка – генійка і кокетка, а не велика нещасна хвора». Втім, після наведення найголовніших, на нашу думку, висловлювань з подкасту переважна частина, а саме 57%, погодилась з ними, 23% не погодилась і 15% – частково. Суттєвим було запитання про ставлення до Лесі Українки після прочитання ключових тез із подкасту, і в результаті 56% опитуваних залишилися при своїй думці, а 41% змінив власне ставлення стосовно письменниці і поетеси на краще.

На основі опитування було зроблено висновок про те, що радянські міфи поступово зникають зі свідомості українців щодо української літератури, бо незважаючи на вік, рівень освіти і фонові знання, які були надані половині опитуваних під час радянського навчання, переважна

більшість респондентів вважає Леся Українку генійкою і кокеткою, а не великою нещасною хворою. Зрештою, у подкастерів на меті шляхетна і вкрай важлива справа – пропагування наших українських класиків і просування української літератури серед молоді.

Отже, мовна імплікація – це вербально не виражена інформація, що є важливим аспектом семантики та прагматики спілкування та невід’ємною частиною будь-якого висловлювання. Вплив імпліцитності на адресата здійснюється завдяки використанню різноманітних мовних ресурсів. Втім, не варто забувати про зони відповідальності мовця і отримувача, бо не завжди «вгадуванні» смисли адресата є тим, що хотів донести мовець, адже розуміння – це не усвідомлення сказаного/прочитаного, а лише інтерпретація змісту.

Список використаної літератури:

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник. Київ: Академія, 2004. 344 с.
2. Безугла Л. Р. Когнітивно-прагматичні характеристики імпліцитних смислів у німецькомовному дискурсі: дис. ...доктора філол. наук: 10.02.04 – германські мови / Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. Харків, 2008. 570 с.
3. Добровольська М. Б. Поняття імпліцитності та імпліцитної оцінки в лінгвістиці. *Львівський філологічний часопис*. 2019. № 5. С. 55–59.
4. Імпліцитні засоби вираження категорії оцінки: тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф., 30 березня-1 квітня 2016 р. Київ, 2016. 795 с.
5. Кріпак Ю. В. Непрямі тактики мовленнєвої агресії. *Science and education a new dimension. philology*. 2016. 28 трав. С. 23–26.
6. Кульженко В. А. «Леся, Шева і Франко»: подкаст для тих, хто прогулював уроки літератури, але хоче знати, чому наші круті. *Детектор media*. URL: <https://ms.detector.media/tip-statti/post/31220/2023-02-18-lesya-sheva-i-franko-podkast-dlya-tykh-khto-progulyuvav-uroky-literatury-ale-khoche-znaty-chomu-nashi-kruti/> (дата звернення: 04.02.2024).
7. Мирошниченко М. І. Поняття пресупозиції в сучасній лінгвістиці. *Українська термінологія і сучасність*: зб. наук. пр. Одеса, 2009. Вип. 8. С. 41–44.
8. Михайлова О. Ю. Блогосфера як інструмент соціокультурних трансформацій у сучасній Україні. *Наукові записки*. 2014. № 4–5. С. 131–140.
9. Мірошниченко І. Г. Пресупозиції та імплікатури як засоби стиснення тексту в українському мас-медійному дискурсі. *Вісник дніпропетровського університету*. 2015. № 21(2). С. 85–89.
10. Тлумачний словник української мови, орфографічний словник. URL: <https://slovnuk.ua/index.php> (дата звернення: 06.04.2024).
11. Романська Д. Леся Українка – генійка і кокетка, а не велика нещасна хвора, 2022. *Шева, Леся і Франко*. URL: https://www.youtube.com/watch?v=Y4rX9NYhHU&ab_channel=ДаринаРоманська (дата звернення: 09.11.2023).